RAPPORT

RAAP-RAPPORT 2594

Verdieping Beleidsnota Cultuur-historie Gemeente Schagen

Toelichting op de historisch-geografische waardenkaart

Concept

CULTUURHISTORIE

RAAP Archeologisch Adviesbureau

Concept

RAAP-RAPPORT 2594

Verdieping Beleidsnota Cultuur-historie Gemeente Schagen

Toelichting op de historisch-geografische waardenkaart

drs. K. Wink, drs. C.M. Soonius & ir. G.H. de Boer

Concept

RAAP Archeologisch Adviesbureau BV, 2013

Concept

RAAP Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Schagen

Titel: Verdieping Beleidsnota Cultuurhistorie Gemeente Schagen. Toelichting op de historisch-geografische waardenkaart

Status: eindversie

Datum: 25 januari 2013

Auteurs: *drs. K. Wink, drs. C.M. Soonius & ir. G.H. de Boer*
Met een bijdrage van de heer F. Diederik (Archeocultura/AWS)

Projectcode: SCHG

Bestandsnaam: RA2594_SCHG

Projectleiders: drs. C.M. Soonius & drs. K. Wink

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: niet van toepassing

Bewaarplaats documentatie: niet van toepassing

Autorisatie: drs. I.A. Schute

Bevoegd gezag: Gemeente Schagen

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.
Leeuwenveldseweg 5b
1382 LV Weesp
Postbus 5069
1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500
telefax: 0294-491 519
E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2013
RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Concept

Inhoud

1 Inleiding 5
1.1 Kader en doelstelling 5
1.2 Het onderzoeksgebied 6
1.3 Opzet, fasering en richtlijnen 6
1.4 Leeswijzer 8

2 Achtergrond van archeologische verwachtingskaarten 10
2.1 Kernbegrippen 10
2.2 Het principe van een verwachtingskaart 11

3 Landschappelijke ontwikkeling 14
3.1 Toelichting 14
3.2 Ontwikkelingen tot 3000 voor Chr. 14
3.3 Ontwikkelingen tot 1800 voor Chr. 17
3.4 Ontwikkelingen tot heden 17

4 Inventarisatie van bekende gegevens 20
4.1 Geraadpleegde bronnen en gegevens 20
4.2 Geologie en bodem 23
4.3 Archeologie 23
4.4 Historische geografie 27

Literatuur 31

Gebruikte afkortingen 33

Verklarende woordenlijst 33

Overzicht van figuren, tabellen en (kaart-)bijlagen 34

Bijlage 1:Catalogus van archeologische vindplaatsen 35

Bijlage 2: Catalogus van archeologische monumenten 36

Bijlage 3: Catalogus van archeologische onderzoeksgebieden 37

Bijlage 4: Catalogus van historisch-geografische waarden 38

Concept

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

Per 1 september 2007 is de Monumentenwet 1988 gewijzigd in de Wet op de Archeologische MonumentenZorg (WAMZ), waarmee archeologie nog sterker ingebed is geraakt in divers beleid en regelgeving. Met de herziening van de Monumentenwet 1988 wordt het streven naar het behoud en het beheer van het archeologische erfgoed een formeel uitgangspunt voor beleid. Gemeenten hebben in de beleidsuitvoering een grotere verantwoordelijkheid en een sturende rol voor beheer en behoud van archeologische en cultuurhistorische waarden gekregen. Een belangrijke verplichting voor de gemeenten is dat de bestemmingsplannen aangepast moeten worden.

De gemeente Schagen heeft in dit kader een Beleidsnota Cultuurhistorie laten opstellen in 2007 door de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland (SCENH; Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2008). Hiermee heeft de gemeente een belangrijke stap gezet. Het gemeentelijk grondgebied is ingedeeld in zones waarbinnen “onderzoeksregimes” van kracht zijn. Feitelijk is het archeologiebeleid van de gemeente Schagen hiermee vastgesteld. Bij het vaststellen van de nota is echter vanuit verschillende kanten de wens uitgesproken de beleidsnota en onderzoeksregimes te voorzien van inhoudelijk gedetailleerdere achtergrondkaarten.

Het vastgestelde cultuurhistorisch beleid moet voorzien zijn van een stevig inhoudelijk fundament. Inzicht in de bestaande en verwachte archeologische waarden is namelijk noodzakelijk om in de beleidsuitvoering een weloverwogen omgang met archeologie en het cultuurhistorisch erfgoed te bereiken. Voor het effectief beschermen van en omgaan met archeologie in de gemeente is het onder andere van belang dat er inzicht komt in de diepteligging en afdekking van archeologische resten. Binnen de gemeente Schagen kan met dergelijke achtergrondinformatie gerichter onderzoek plaatsvinden. Met behulp van inhoudelijke achtergrondkaarten kan een stevig fundament gelegd worden voor het bestaande gemeentelijk archeologisch beleid. Hiertoe is een plan van aanpak voor het vervaardigen van digitaal kaartmateriaal bij de beleidsnota opgesteld (Diederik, 2009).

De gemeente Schagen heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau verzocht deze achtergrondkaarten met database voor het gemeentelijk grondgebied te vervaardigen (schaal 1:10.000). Het opstellen van de achtergrondkaarten zal gefaseerd plaatsvinden. De eerste fase had tot doel het opstellen van een historisch-geografische waarden- en verwachtingskaart voor de periode vanaf de Late Middeleeuwen. Deze rapportage vormt hierop de toelichting. In de volgende fase(n) wordt beoogd een verwachtingskaart voor de oudere perioden (Neolithicum - Vroege Middeleeuwen) op te stellen. Uiteindelijk kan op basis van alle kaarten een overkoepelende beleidsadvieskaart worden vervaardigd. Deze kaart geeft adviezen ten aanzien van de Archeologische Monumenten-

Concept

zorg (AMZ). Samen met de reeds vastgestelde Beleidsnota Cultuurhistorie kunnen bestemmingsplan worden gecontroleerd om bijvoorbeeld bestaande waarden beter te kunnen beschermen.

Doelstellingen:
- Een gedifferentieerde archeologische vindplaatsenkaart voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd van de gemeente Schagen, schaal 1:10.000 voor het gehele grondgebied van de gemeente, digitaal te raadplegen;
- Kaart met historisch-geografische elementen, schaal 1:10.000 voor het gehele grondgebied van de gemeente, digitaal te raadplegen;
- Opstellen van een database waarin naast bekende waarden ook opgravingen, overige vindplaatsen en archeologische waarnemingen gedaan door de Archeologische Werkgroep Schagen (AWS) plaatsvinden.

Alle kaartbijlagen en catalogi dienen als onderlegger voor de Beleidsnota Cultuurhistorie en de daarin vastgestelde regimes.

1.2 Het onderzoeksgebied

Voor de historisch-geografische waardenkaart van de gemeente Schagen is het gehele grondgebied van de gemeente als uitgangspunt genomen (oppervlakte ca. 19 km^2; figuur 1). De gemeente staat afgebeeld op kaartblad 14D van de topografische kaart van Nederland (1:25.000). Aan de oostzijde wordt de gemeente begrensd door de gemeente Niedorp. De gemeenten Harenkarspel en Zijpe vormen respectievelijk in het zuiden en westen de grens met de gemeente Schagen. De huidige bebouwing concentreert zich in het centrale deel van de gemeente. Dit is terug te voeren op de bewonings- en bedijkingsgeschiedenis.

Concept

Op basis van de geologische en bodemkundige opbouw van de gemeente kan een duidelijk onderscheid worden gemaakt in:
- De bebouwde kom van Schagen, waar geen bodemkundige of geomorfologische informatie voorhanden is. De bebouwde kom is voor zover mogelijk op basis van Actueel Hoogtebestand Nederland, historische kaarten en onderzoeksgegevens nader ingevuld;
- Het buitengebied van de gemeente Schagen, waarvoor in het kader van de ruilverkaveling Schagerkogge een bodemkaart (schaal 1:15.000) is vervaardigd. Deze bodemkaart is gedetailleerder dan de bodem- of geomorfologische kaart, schaal 1:50.000.

Dit onderscheid speelt vooral een rol bij het opstellen van de verwachtingsmodellen en de archeologische verwachting en zal in de rapportage terugkomen.

1.3 Opzet, fasering en richtlijnen

Het uitgangspunt voor de historisch-geografische waardenkaart vormt de vastgestelde nota Cultuurhistorie Schagen (Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2008) en het Plan van Aanpak ‘Nieuwe kaarten bij de Beleidsnota Cultuurhistorie Schagen’ (Diederik, 2009). In overleg met de gemeente

Figuur 1. Luchtfoto van de gemeente Schagen met grondgebruik; inzet: ligging in Noord-Holland (rood).

is besloten het opstellen van de kaarten gefaseerd uit te voeren. De eerste fase van het onderzoek heeft zich gericht op de periode Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd. Als gedetailleerd onderlegger voor de beleidsnota Cultuurhistorie Schagen zijn de historisch-geografische waardenkaart en archeologische verwachtingskaart voor deze periode vervaardigd.

Hiertoe heeft een uitgebreide inventarisatie plaatsgevonden. Alhoewel reeds veel informatie beschikbaar was, bleek deze namelijk sterk verspreid te zijn over catalogi van verschillende instanties/organisaties met deels overlappende en deels unieke gegevens. Belangrijkste bronnen vormden de databases van SCENH (regionaal) en de AWS (lokaal), alsmede ARCHIS (nationaal), elk met eigen coderingen. Een groot deel van onderhavig onderzoek heeft zich dan ook gericht op het samenvoegen van de verschillende databases tot een viertal catalogi waarvan de inhoud is weergegeven op de kaartbijlagen.

Om de achterliggende gegevens digitaal beschikbaar te maken binnen de gemeente zijn vier catalogi samengesteld. Onderhavig rapport doet kort verslag van de samenstelling van de catalogi en de totstandkoming van de kaarten. In een later stadium is een archeologische verwachtingskaart voor de overige perioden beoogd. De catalogi zijn beslist geen statische eindproducten. Op basis van nieuwe onderzoeksgegevens kunnen de bijbehorende databases worden aangevuld en aangepast. Dit is ook één van de uiteindelijke doelstellingen van de gemeente.

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtsnoer.

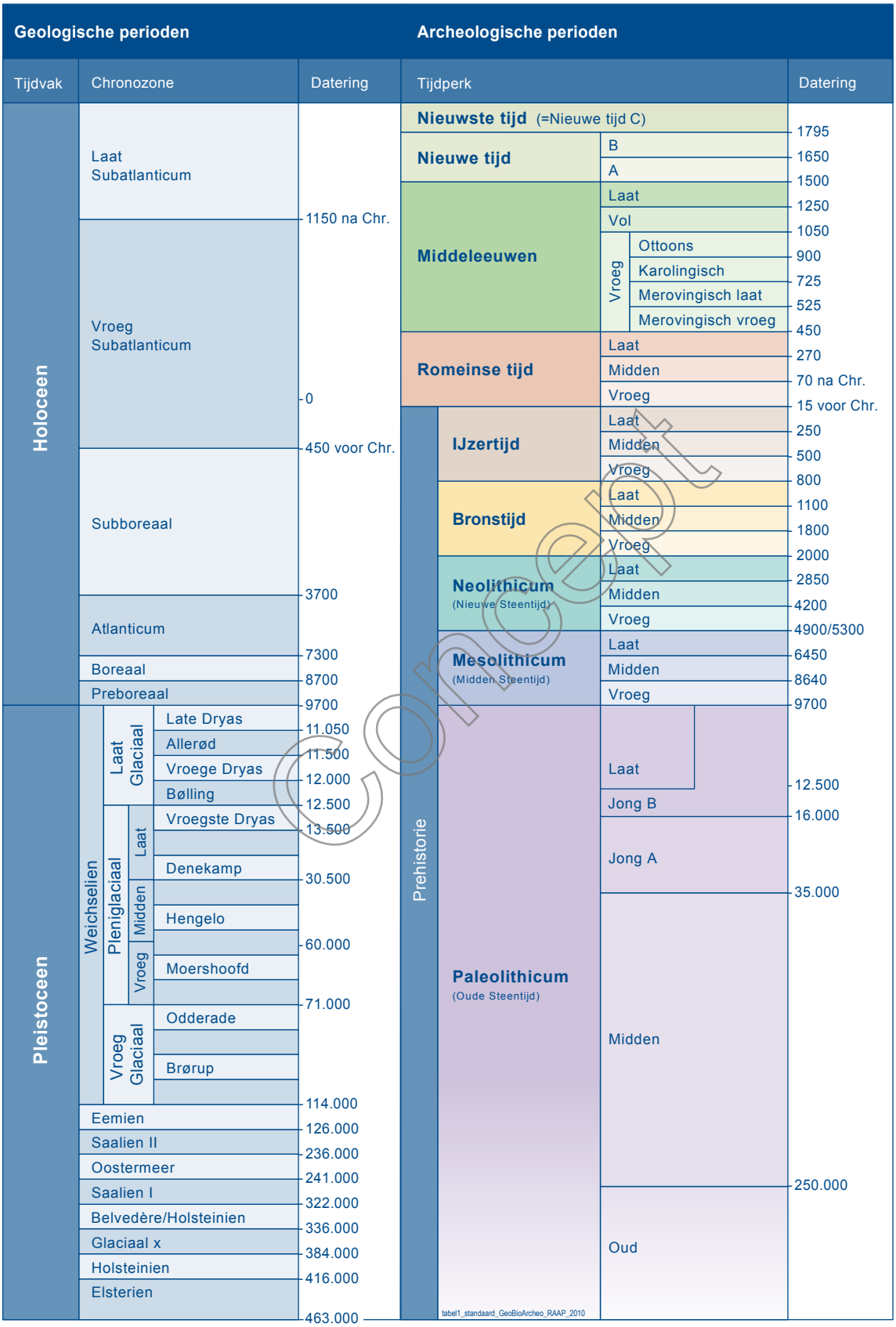
1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het principe van archeologische verwachtingskaarten uiteengezet. De landschappelijke ontwikkeling van het onderzoeksgebied komt aan bod in hoofdstuk 4. Dit vormt de basis voor de landschappelijk-archeologische context van vindplaatsen en verwachtingszones. Hoofdstuk 4 is gewijd aan de inventarisatie van de verschillende historisch-geografische, archeologische en landschappelijke bronnen en de opzet van de catalogi. Kaartbijlage 1 vormt een overzicht van de archeologische vindplaatsen, monumenten en onderzoeken. De resultaten van de inventarisatie van historisch-geografische waarden zijn weergegeven op kaarbijlage 2.

Bijlage 1 betreft de catalogus van de bekende archeologische vindplaatsen. Catalogi met overzichten van de AMK-terreinen en uitgevoerde onderzoeken zijn opgenomen in de bijlagen 2 en 3. De catalogus van historisch-geografische elementen wordt weergegeven in bijlage 4. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden. Achter in dit rapport is een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen en worden enkele vaktermen beschreven (zie verklarende woordenlijst).

RAAP wil graag de heer Frans Diederik van de Archeologische Werkgroep Schagen hartelijk bedanken voor de productieve samenwerking en het beschikbaar stellen van onderzoeksgegevens.

Concept

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

concept

2 Achtergrond van archeologische verwachtingskaarten

2.1 Kernbegrippen

Archeologie versus archeologische waarden
Archeologie is de wetenschap die zich richt op reconstructie van samenlevingen in het verleden door middel van opsporing, onderzoek en conservering van de materiële overblijfselen van menselijke activiteiten. Doel is enerzijds het verkrijgen van kennis over de menselijke samenleving door de tijden heen en anderzijds het verkrijgen van beter inzicht in de processen waardoor samenlevingen veranderen.

Archeologische waarden zijn resten uit het verleden die zich in de vorm van grondsporen en/of materiële resten in de bodem bevinden. Ze zijn over het algemeen niet zichtbaar aan de oppervlakte. Het kan hierbij bijvoorbeeld gaan om resten van nederzettingen, begraafplaatsen, infrastructurele werken, etc. Slechts een kleine groep archeologische waarden is wel aan de oppervlakte zichtbaar, bijvoorbeeld terpen, grafheuvels, hunebedden, versterkingen, kasteelbergen, etc. Archeologische waarden zijn onderdeel van de bodem en hiermee onlosmakelijk verbonden. Hierdoor zijn ze bijzonder kwetsbaar voor bodemingrepen. Veranderingen in de structuur van de bodem leiden onherroepelijk tot informatieverlies of zelfs tot totale vernietiging. In tegenstelling tot bijvoorbeeld natuurwaarden hebben archeologische waarden geen regeneratievermogen: wat weg is, is voorgoed verloren.

Concept

Vindplaatsen versus verwachtingen
Archeologische vindplaatsen zijn *bekend*; ze zijn gevonden. Daarmee trekken ze de aandacht weg van *wat niet bekend is*. Dit is een groot probleem omdat, zoals de ervaring leert, het bekende aantal vindplaatsen maar het topje van de ijsberg vormt van het daadwerkelijke aantal. Om de daadwerkelijke schade aan het bodemarchief ten gevolge van een willekeurige bodemingreep in beeld te kunnen brengen, is *wat niet bekend is* in een archeologische verwachting uitgedrukt. De verwachting betreft hier de verwachte vindplaatsdichtheid, weergegeven op een kaart. Het is duidelijk dat de betrouwbaarheid van de geformuleerde archeologische verwachtingen afhankelijk is van de mate van gedetailleerdheid van de beschikbare basisinformatie. De archeologische verwachtingskaart is samengesteld op basis van bekende geologische en archeologische gegevens, aangevuld met historisch geografische gegevens van het onderzoeksgebied en soortgelijke gebieden.

Onder archeologische verwachting wordt de *kans op aanwezigheid* van archeologische resten verstaan. De archeologische verwachting zegt dus iets over de dichtheid waarin archeologische terreinen binnen een landschappelijke eenheid aanwezig zijn of worden verwacht. Met andere woor-

den: ze verschaffen inzicht in de verwachte *kwantiteit* aan archeologische vindplaatsen. Hoe hoger de archeologische verwachting, hoe groter de verwachte dichtheid aan archeologische resten. Hoe groter de dichtheid aan archeologische resten, hoe groter de (verwachte) archeologische waarde van een bepaalde landschappelijke eenheid.

Advieskaart
Het resultaat kan dienen als een solide basis voor een advieskaart. Hierbij wordt, in het licht van voorgenomen ingrepen (RO-optiek) én van de Archeologische MonumentenZorg (AMZ), een advies gekoppeld aan de verschillende verwachtingseenheden. Dergelijk advies geeft aan op welke manier het best met de *aangetroffen* en *verwachte* archeologische waarden kan worden omgegaan bij planontwikkeling.

2.2 Het principe van een verwachtingskaart

Het verwachtingsmodel
Archeologische *verwachtingskaarten* zijn gebaseerd op *verwachtingsmodellen.* Deze modellen zijn op hun beurt gebaseerd op verschillende soorten (beschikbare) data, algemeen geaccepteerde wetenschappelijke inzichten, theorieën en methoden en op 'expert-judgement'. Vanzelfsprekend bevatten deze bronnen verschillende soorten van onvolledigheid, onzekerheid en subjectiviteit. Een archeologische verwachtingskaart moet derhalve niet worden gezien als een onveranderlijk, statisch product, maar veel meer als een instrument dat richting geeft en dat, op basis van nieuwe inzichten (bijvoorbeeld naar aanleiding van nieuwe archeologische vondsten) aangepast of herzien kan/moet worden.

Concept

Tot op heden maken archeologische verwachtingsmodellen in Nederland voornamelijk gebruik van locatiekeuzefactoren die gebaseerd zijn op economische motieven. De weerslag hiervan is te vinden in nederzettingen, jachtkampen of akkerarealen. Het economisch handelen van de mens is in de eerste plaats gericht op het verwerven van elementaire zaken als voeding, kledij en behuizing en op het vervaardigen van werktuigen en goederen die kunnen bijdragen aan deze verwerving (zoals wapens voor jachtactiviteiten). Hoewel bijvoorbeeld ook politieke, religieuze en sociale motieven een rol hebben gespeeld, is hierover vrijwel niks bekend. Dergelijke aspecten kunnen dan ook vooralsnog niet gebruikt worden in verwachtingsmodellen.

Het principe van een verwachtingskaart
Een archeologische verwachtingskaart van een gebied is voornamelijk gebaseerd op een analyse van landschappelijke kenmerken van bekende nederzettingslocaties in het desbetreffende gebied. Op basis van deze analyse en door toepassing van archeologische expertise aangaande de landschappelijke ligging van (pre-)historische nederzettingen in het algemeen, is het mogelijk gebieden te begrenzen waarvan archeologische informatie ontbreekt, maar waar wel vindplaatsen worden verwacht. Bij het opstellen van de voorspelling wordt met name gekeken naar geo(morfo)logische, bodemkundige en hydrologische karakteristieken van verschillende gebiedsdelen in combinatie met de al bekende archeologische vindplaatsen.

Het gebruik van bodemkaarten en geo(morfo)logische kaarten voor het opstellen van een archeologische verwachtingskaart, komt voort uit de aanname dat de bewoning in een gebied sterk gekoppeld is aan bepaalde aardkundige/landschappelijke kenmerken van dit gebied. Zo zullen jagers-verzamelaars zich met name aangetrokken hebben gevoeld tot gebieden waar veel reliëf in combinatie met water aanwezig is. Dergelijke gebieden bieden immers vaak een grote variëteit in voedselbronnen, zoals vis, wild en plantaardig voedsel (vruchten e.d.). Landbouwers daarentegen zullen met name oog hebben gehad voor vruchtbare, makkelijk te bewerken gronden met een gunstig grondwaterpeil. Ook voor de landbouwers echter geldt, dat de eisen die deze groep aan zijn omgeving stelt door de tijd heen veranderen. De bewoning van een gebied werd ook sterk bepaald door de mogelijkheden die men had om het gebied naar zijn hand te zetten.

Op deze wijze is het mogelijk gebieden te begrenzen waar de kans op het voorkomen van vindplaatsen groot, matig dan wel klein wordt geacht. Deze gebieden worden op de kaart aangemerkt als zones die inzicht verschaffen in de verwachte kwantiteit aan archeologische vindplaatsen. Doorgaans wordt onderscheid gemaakt tussen zones met een hoge, een middelhoge, een lage en in sommige gevallen zelfs een zeer lage archeologische verwachting. In een zone met een hoge archeologische verwachting is naar verwachting de kwantiteit aan archeologische waarden het hoogst. Wanneer men in deze zone bodemverstorende activiteiten wil uitvoeren, moet men derhalve sterk rekening houden met de aanwezigheid van archeologische waarden en dus ook met bijkomende kosten en eventuele beperkingen.

In zones met een lage archeologische verwachting is naar verwachting de kwantiteit aan archeologische waarden laag. Laag wil in dit geval dus niet zeggen dat er geen archeologische waarden aanwezig zijn, maar wel dat het er naar verwachting relatief weinig zullen zijn. Vaak betreft het een categorie van archeologische waarden die vrij geïsoleerd voorkomt en waarvan de ligging niet of nauwelijks voorspelbaar is, zoals tempels, schatvondsten, offerdepots, grafvelden, etc.

Concept

In theorie kan onderscheid gemaakt worden tussen 2 typen archeologische verwachtingskaarten (Deeben & Wiemer, 1999):

- een verwachtingskaart waarbij het gehanteerde verwachtingsmodel in hoofdzaak is gebaseerd op kwantitatieve vindplaatsgegevens: dit wordt een zogenaamde inductieve benadering genoemd;
- een verwachtingskaart waarbij het gehanteerde verwachtingsmodel sterk leunt op een hypothetische benadering: de zogenaamde deductieve benadering.

In de praktijk treedt bij veel archeologische verwachtingsmodellen menging op van aannamen die zowel een inductieve als deductieve onderbouwing hebben. Gesproken wordt dan van een hybridemodel. De verwachtingskaart van de gemeente Schagen is een voorbeeld van zo'n hybridemodel.

Kwaliteit van brongegevens

De zeggingskracht en toepasbaarheid van archeologische verwachtingskaarten worden sterk bepaald door de kwaliteit van de gegevens die aan de verwachtingskaart ten grondslag liggen.

Voor de archeologische verwachtingskaart wordt hoofdzakelijk geo(morfo)logisch en bodemkundig kaartmateriaal gebruikt. Indien dit kaartmateriaal onvolledig, onnauwkeurig of zeer kleinschalig is, dan zal de archeologische verwachtingskaart deze eigenschappen overnemen. Voor een goed onderbouwde regionale verwachtingskaart wordt bij voorkeur gewerkt met kaartmateriaal met een schaal van 1:10.000 of groter. Kaarten met een schaal van 1:50.000 voldoen wel voor het begrijpen van de algemene bodemkundige en geo(morfo)logische situatie van een gebied, maar zijn te kleinschalig voor een gedetailleerd beeld. Verder geldt voor veel sedimentaire gebieden (zoals de gemeente Schagen) dat beschikbaarheid van voldoende betrouwbare en getailleerde gegevens veelal beperkt is. Als gevolg van erosie- of sedimentatieprocessen kunnen archeologisch relevante lagen zijn verdwenen of juist zijn afgedekt, waardoor deze niet op het beschikbare bodem- of geo(morfo)logische kaartmateriaal staan weergegeven.
Tot slot moet bedacht worden dat voor alle bodemkaarten geldt dat ze zijn gebaseerd op een relatief klein aantal boringen en waarnemingen en dat de grenzen tussen bepaalde (bodem)eenheden niet ‘scherp’ zijn, maar eerder beschouwd moeten worden als geleidelijke overgangen.

Concept

3 Landschappelijke ontwikkeling

3.1 Toelichting

In de beleidsnota (Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2008) is de bewoningsgeschiedenis van de gemeente Schagen uitvoerig beschreven. In het kader van onderhavig onderzoek is dit dan ook achterwege gebleven. De landschappelijke ontwikkeling wordt hieronder kort behandeld, aangezien kennis van de geologische ontstaansgeschiedenis van een gebied aanvullende informatie geeft over de ontwikkeling van bewoning.

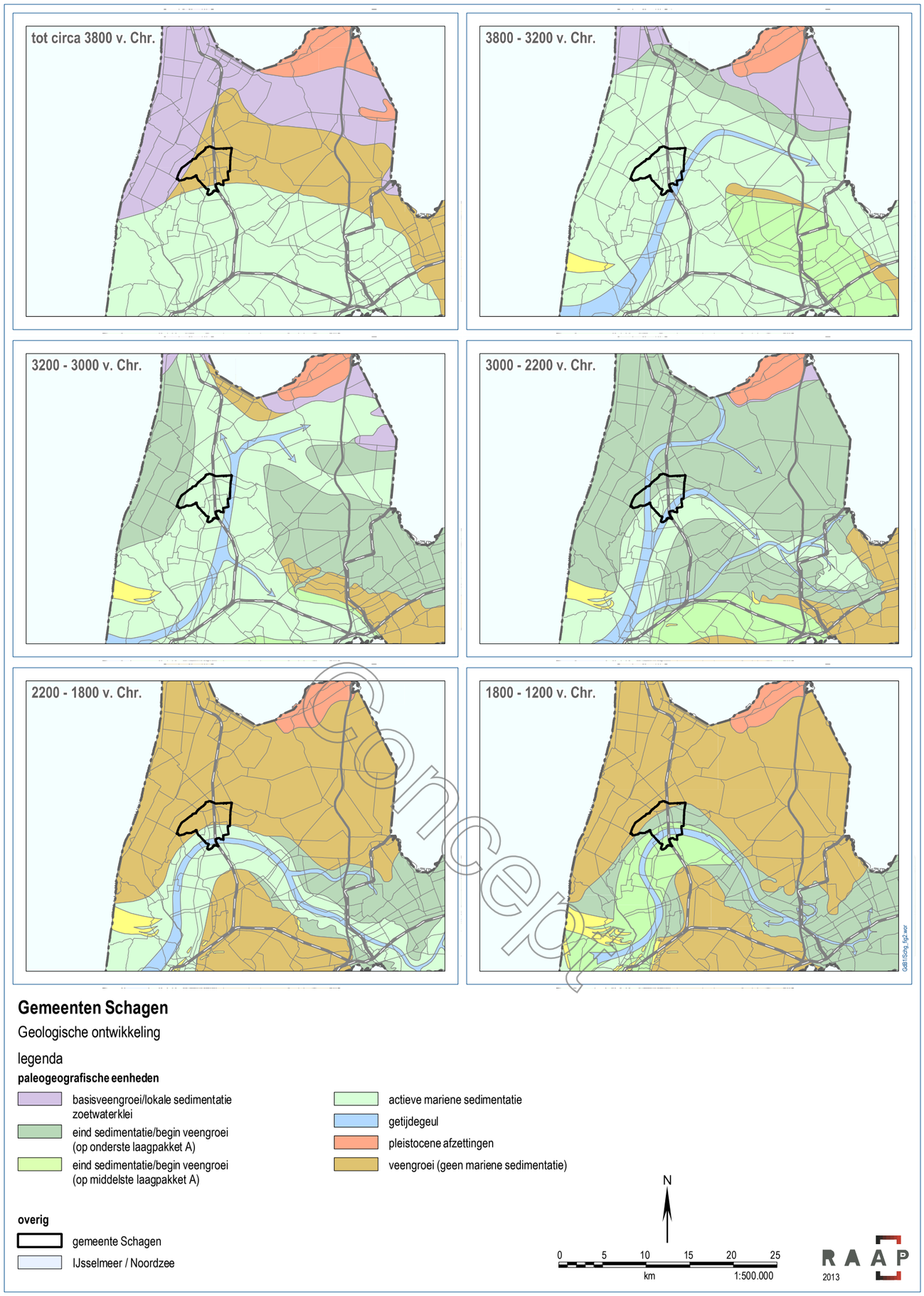
Het onderzoeksgebied maakt deel uit van het West-Friese zeekleigebied. De geologie van dit gebied is uitgebreid bestudeerd en beschreven door De Mulder & Bosch (1982) en Westerhoff e.a. (1987). Met name de studie van De Mulder & Bosch heeft de basis gelegd voor een goed begrip van de geologische opbouw in West-Friesland (zie figuur 2). Zij ontwikkelden zelfs een nieuwe chronostratigrafische indeling (Hauwertcomplex) voor dit gebied. Hieronder zal in chronologische volgorde de geologische ontstaansgeschiedenis van het onderzoeksgebied worden behandeld.

Hoewel het NITG-TNO onlangs een nieuwe lithostratigrafische indeling heeft ingevoerd (Weerts e.a., 2000; Westerhoff e.a., 2003), zal in onderhavige studie grotendeels de (chronostratigrafische) indeling worden gehanteerd die door De Mulder & Bosch (1982) is opgesteld. De nieuwe indeling door het NITG-TNO vervangt de indeling door de Rijks Geologische Dienst (Doppert e.a, 1975). Voor de holocene afzettingen in het onderzoeksgebied worden 3 eenheden onderscheiden: het Laagpakket van Wormer, het Laagpakket van Walcheren en het Hollandveen Laagpakket. Deze eenheden corresponderen respectievelijk met de Afzettingen van Calais, de Afzettingen van Duinkerke en het Hollandveen (cf. Doppert e.a., 1975).

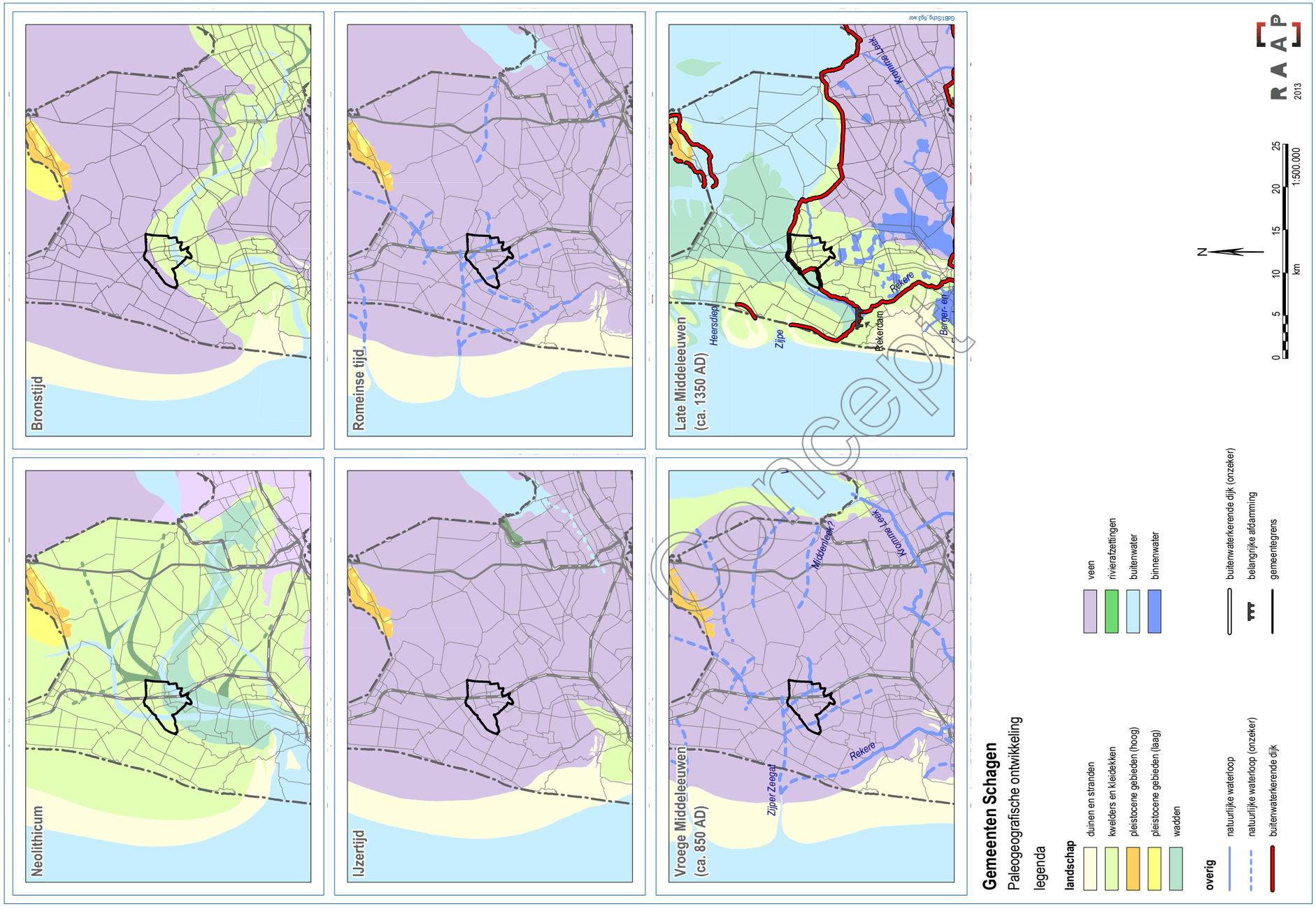
Concept

3.2 Ontwikkelingen tot 3000 voor Chr.

De geologische opbouw van het West-Friese zeekleigebied is grotendeels bepaald door de ontwikkeling van de zeegaten langs de Noord-Hollandse kust. Tot circa 3800 voor Chr. was het onderzoeksgebied vrij toegankelijk voor de zee. De toenmalige kust bestond voornamelijk uit zandige wadplaten waartussen een groot aantal west-oost georiënteerde geulen lag. Meer landinwaarts gingen de zandige platen over in lagunes waarin klei werd afgezet. Een groot deel van West-Friesland lag in dit lagunaire gebied (De Mulder & Bosch, 1982; Van Heeringen & Theunissen, 2001). De klei die in deze lagune is afgezet, wordt aangeduid als Beemsterklei. Rond 3800 voor Chr. veranderde de situatie langs de kust. Op de zandige wadplaten ontstonden strandwallen. Deze breidden zich verder westwaarts uit en sloten de kust geleidelijk af. De zee kon in deze periode alleen nog via enkele openingen in de kustlijn (de zogenaamde zeegaten) in het achterland doordringen. Via het zeegat van Bergen - een grote opening in de kustlijn ter hoogte van het huidige Bergen - drong een aantal west-oost georiënteerde geulen door tot in West-Friesland. Vanuit de geulen

Figuur 2. Paleogeografische ontwikkeling van de omgeving van de gemeente Schagen tot circa 1200 voor Chr. (naar De Mulder & Bosch, 1982).

Figuur 3. Paleogeografische ontwikkeling van de gemeente Schagen en omgeving (naar Molenaar e.a., 2009).

werden pakketten zand en klei afgezet. Buiten de invloedssfeer van de geulen vond veenvorming plaats. De sedimenten die in deze periode werden afgezet, worden door De Mulder & Bosch gerekend tot het Hauwertcomplex laag A (voorheen: Calais IVa1, tegenwoordig: Laagpakket van Wormer).

3.3 Ontwikkelingen tot 1800 voor Chr.

Rond 3000 voor Chr. waren de west-oost georiënteerde geulen nog steeds actief, maar ze waren van vorm en ligging veranderd (De Mulder & Bosch, 1982; Van Heeringen & Theunissen, 2001). Met name het noordelijke deel van West-Friesland Midden lag binnen de invloedssfeer van deze geulen (figuur 2). De sedimenten (zand en klei) die in deze periode zijn afgezet, worden door De Mulder & Bosch gerekend tot het Hauwertcomplex laag B (voorheen: Afzettingen van Calais IVa2, tegenwoordig: Laagpakket van Wormer). Rond 2500 voor Chr. (4500-4400 BP) ontstond bij Zandwerven een langwerpige, noordwest-zuidoost georiënteerde strandwal waarop zich later lage duinen ontwikkelden (Westerhoff e.a., 1987). In de gebieden waar de geulen niet actief waren, vond nog steeds veenvorming plaats.

Rond 2200 voor Chr. was in West-Friesland West nog slechts één grote west-oost georiënteerde geul aanwezig. In West-Friesland Midden splitste deze geul zich ter hoogte van Aartswoud in een noordelijke en een zuidelijke tak (De Mulder & Bosch, 1982; Van Heeringen & Theunissen, 2001). De noordelijke tak liep via Aartswoud in de richting van Abbekerk. De zuidelijke tak liep van Aartswoud via Hoogwoud, Opmeer en Wognum in de richting van West-Friesland Oost. De noordelijke tak verlandde vermoedelijk al rond 2100 jaar voor Chr., waardoor de zuidelijke tak de hoofdgeul werd. De afzettingen die in deze periode zijn afgezet, worden door De Mulder & Bosch gerekend tot het Hauwertcomplex laag C (voorheen: Afzettingen van Calais IVb, tegenwoordig: Laagpakket van Wormer). Ook in deze periode vond buiten de actieve geulen veenvorming plaats. Na verlanding van de geulen trad reliëfinversie op waardoor deze zandige en zavelige sedimenten geschikt werden voor bewoning.

Concept

3.4 Ontwikkelingen tot heden

Rond 1800 voor Chr. sloot het zeegat van Bergen en werden de geulsystemen in West-Friesland minder actief. Aanvankelijk werd nog een pakket klei afgezet, maar onder invloed van de verslechterde afwatering begon zich in grote delen van West-Friesland Midden en Oost veen te vormen. De afzettingen uit deze periode worden door De Mulder & Bosch gerekend tot het Hauwertcomplex laag D (voorheen: Afzettingen van Duinkerke 0, tegenwoordig: Laagpakket van Walcheren).

Buiten de actieve geulen had vanaf circa 3800 voor Chr. in heel West-Friesland continu veenvorming plaatsgevonden, waardoor grote veenkussens waren ontstaan. Op het moment dat de laatste geulen verlandden, verdwenen ook deze onder een dik pakket veen. In en rond de veenkussens waren alleen nog kleine veenstroompjes actief. Deze voerden het water uit de veenkussens af naar lager gelegen delen.

Rond het begin van de Late Middeleeuwen (ongeveer 1000 jaar na Chr.) nam de invloed van de zee weer toe en ontstonden opnieuw gaten in de strandwallenkust (figuur 3). Hierdoor kreeg de zee via getijdengeulen weer toegang tot het achterliggende veengebied, waardoor de natuurlijke drainage van het gebied achter de strandwallen verbeterde. Daarnaast was de ontwatering van het veengebied verder toegenomen door ingrijpen van de mens: vermoedelijk rond de 8e eeuw na Chr. werd begonnen met de ontginning van de veenkussens. Grootschalige ontginning van het veen door de mens en de inbraken van de zee leidden ertoe dat de veenkussens dunner werden of zelfs volledig verdwenen. Uiteindelijk is van het voormalige veenpakket vrijwel niks bewaard gebleven. Alleen in laaggelegen komgebieden en onder sommige wegen, dijken en kerkheuvels in West-Friesland is nog een dunne laag veen aanwezig (Hallewas & De Mulder, 1987).

Vanaf 1000 na Chr. nam de invloed van zee geleidelijk weer toe. De zeegaten die hierdoor ontston-

Figuur 4. Detailvoorbeeld van de kadastrale minuut uit de periode 1811 - 1832 (uit Rietkerk, 2009).

bieden achter de kustbarrière. Als gevolg van deze oxidatie is het grondgebied van de gemeente Schagen vrijwel geheel overdekt door een pakket middeleeuwse klei. De bewoners bleven in het gebied en legden terpen aan. Deze terpen werden aan elkaar geregen tot dijkringen.

Dijkenbouw vond voornamelijk plaats langs de veenrivieren (code 2R14: zee-erosiegeulen) om het water, dat door de zee via deze waterlopen werd opgestuwd, te keren (Diederik, 1985). Rond 1250 werd het onderzoeksgebied door de aanleg van de Westfriese Omringdijk definitief ingedijkt, waarna alleen bij sporadische dijkdoorbraken sediment werd afgezet (figuur 3). In vrijwel het gehele onderzoeksgebied wordt de top van het bodemprofiel gevormd door een laat-middeleeuws kleidek dat de onderliggende sedimenten afdekt. De dikte van dit dek varieert van 30 cm tot meer dan een meter dik. Het huidige landschap in de gemeente Schagen is van oorsprong laat-middeleeuws (figuren 4 en 6).

Concept

4 Inventarisatie van bekende gegevens

4.1 Geraadpleegde bronnen en gegevens

Tijdens het bureauonderzoek in het kader van de Beleidsnota Cultuurhistorie zijn de bekende archeologische en historische geografische waarden binnen de gemeente Schagen in kaart gebracht. Dit heeft geresulteerd in twee catalogi: de archeologische waarden en de historisch-geografische waarden. De geïnventariseerde waarden hebben een SCHA-volgnummer gekregen met een letter *A* (SCHA_A) voor archeologie en *G* (SCHA_G) voor historische geografie (Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2008; bijlage E). Deze gegevens vormden het uitgangspunt voor het vervaardigen van de achtergrondkaart.

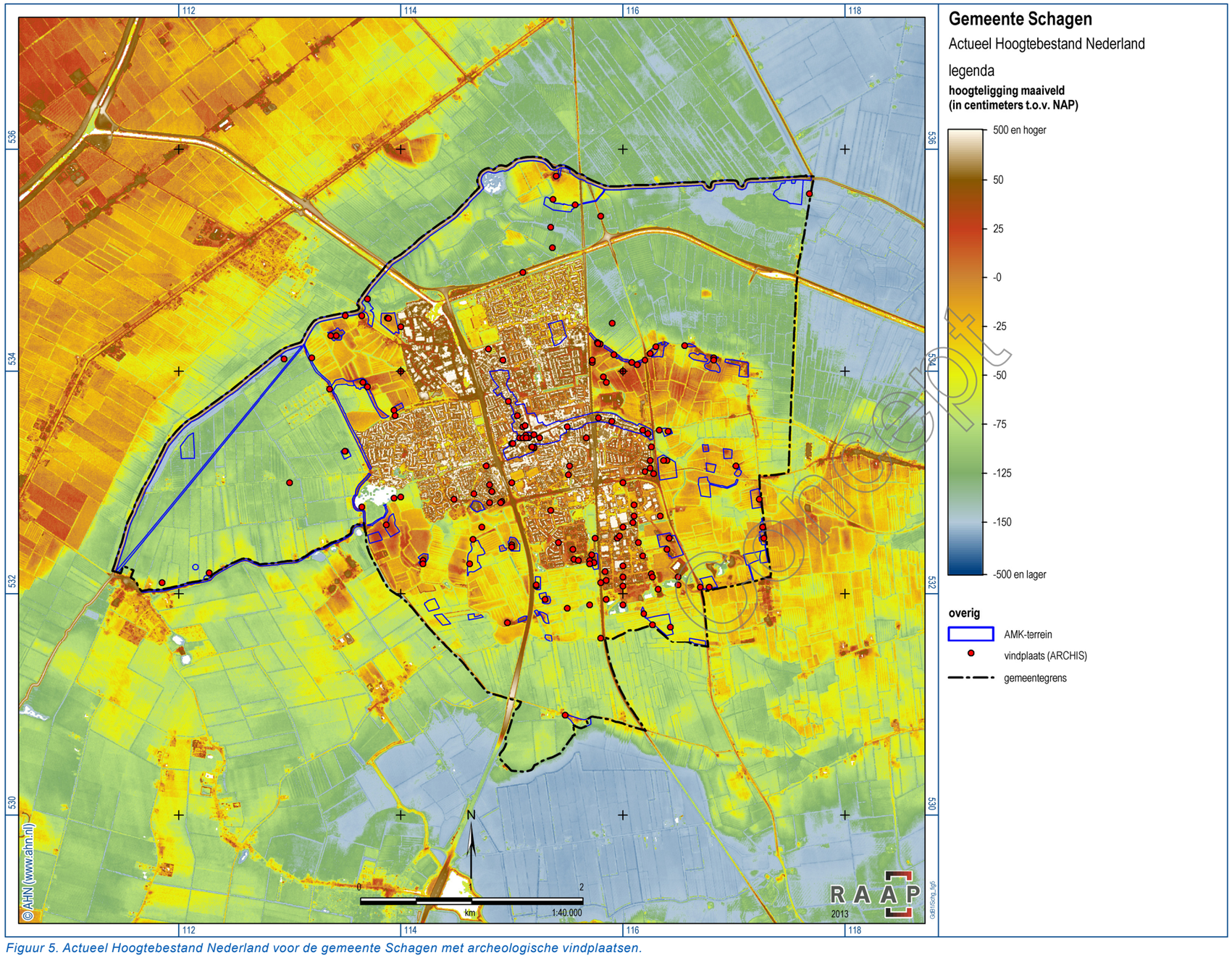
Aangezien voor het vervaardigen van een verwachtingskaart alle vindplaatsen meegenomen dienen te worden, is in aanvulling op de beleidsnota de landelijke database ARCHIS geraadpleegd (peildatum 20-04-2010). Veel puntwaarnemingen in ARCHIS hebben echter betrekking op een groter oppervlak. Deze aanvullende informatie is aangeleverd door de heer Frans Diederik van de Archeologische Werkgroep Schagen (AWS). Tevens zijn overige gegevens die niet in ARCHIS geregistreerd zijn ter beschikking gesteld door de AWS.

Voor het opstellen van de achtergrondkaart met historisch-geografische elementen zijn reeds bekende archeologische, geologisch/bodemkundige en historisch-geografische gegevens binnen de gemeente Schagen verzameld en in kaart gebracht.

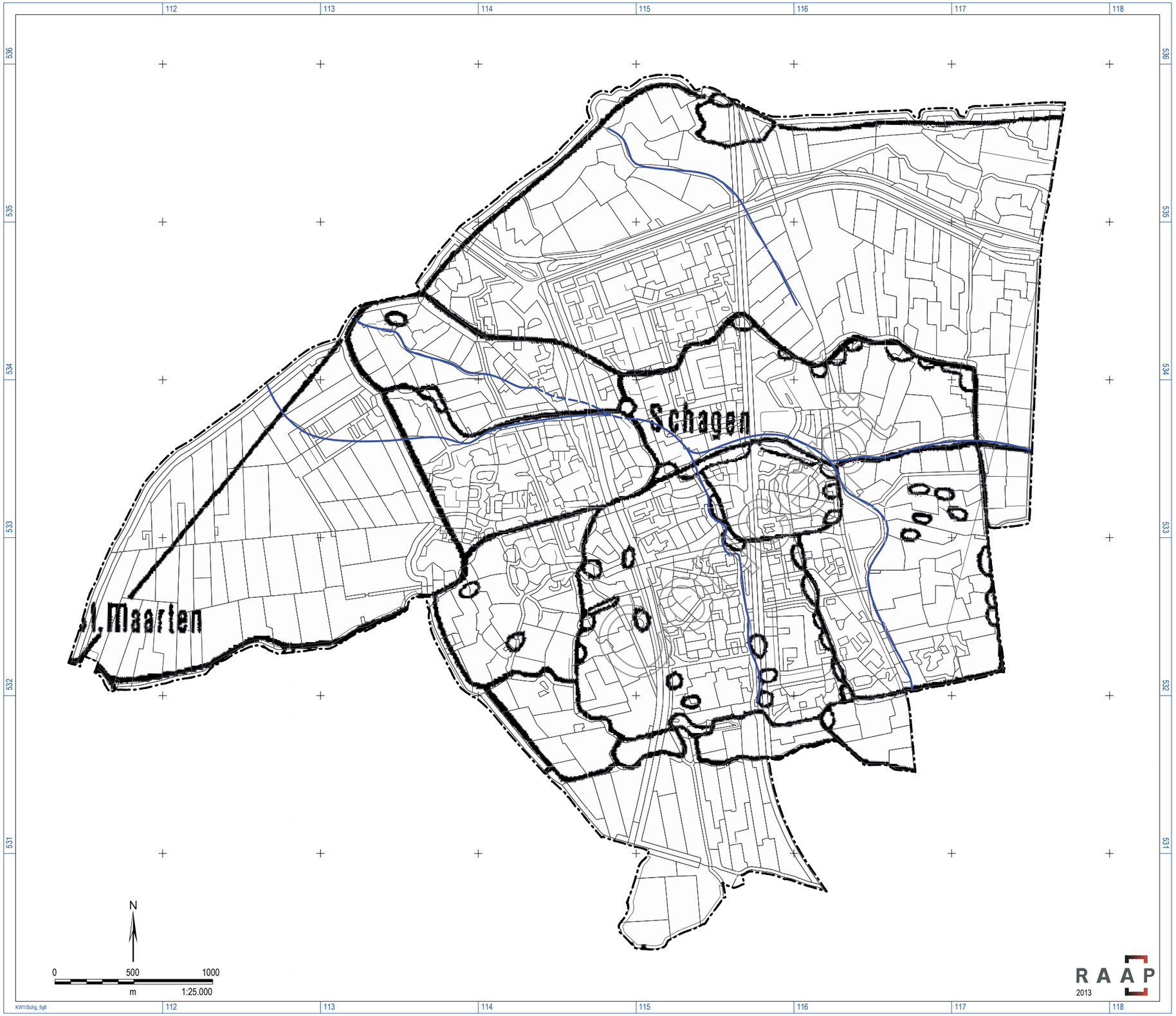
Geraadpleegd zijn de volgende bronnen:
- de Beleidsnota Cultuurhistorie van de gemeente Schagen;
- gegevens van de Archeologische Werkgroep Schagen (AWS);
- het ARCHeologisch Informatie Systeem (ARCHIS);
- de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Holland;
- de Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- literatuur en historisch en aardkundig kaartmateriaal (zie literatuurlijst);
- de recente topografische kaart 1:25.000;
- recente luchtfoto's uit Google Earth (http:/www.earth.google.com);
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN; http:/www.ahn.nl);
- de bodemkaart Ruilverkaveling Schagerkogge (1:15.000);
- de molendatabase.

Verder zijn recente onderzoeksgegevens van archeologische onderzoeken uit de gemeente Schagen geraadpleegd (kaartbijlage 1 en bijlage 3).

Concept

Figuur 5. Actueel Hoogtebestand Nederland voor de gemeente Schagen met archeologische vindplaatsen.

Figuur 6. De huidige topografie en (vermoede) oude waterlopen (blauw) geprojecteerd op een tekening van dijken en terpen in Schagen, 1100 - 1250 na Chr. (tekening: Frans Diederik).

4.2 Geologie en bodem

Bodem

Voor het grondgebied van de gemeente Schagen is de Bodemkaart van de ruilverkaveling Schagerkogge schaal 1:15.000 aanwezig (Kleinsman e.a., 1975). Deze bodemkaart is gedigitaliseerd.

Op de bodemkaart is onderscheid gemaakt in de volgende gronden:

- Zeekleigronden (voornamelijk poldervaaggronden);
- Moerige gronden (voornamelijk plaseerdgronden);
- Zandgronden (overslaggronden);
- Terpgronden en/of dijkresten.

In het onderzoeksgebied komen met name zeekleigronden voor. Voor het bepalen van de diepteligging van archeologische niveaus uit de periode voor de Late Middeleeuwen is de dikte van dit kleidek van belang, evenals de aanwezigheid van een laklaag/begroeiingshorizont aan de basis hiervan. De bodemeenheden waarbij een dergelijke laklaag voorkomt zijn Mn38, Mn58 en Mn78 (Kleinsman e.a., 1975). Op kaartbijlage 1 is de ruimtelijke verspreiding van deze bodemeenheden weergegeven. In de begroeiingshorizont zijn tevens scherven uit de Late IJzertijd/Romeinse tijd, maar ook uit de Karolingische periode aangetroffen. Bij opgravingen in Schagen is er steeds van uitgegaan dat bewoning in deze periode plaatsvond op het veen, omdat alleen de diepere sporen bewaard zijn gebleven. De diepteligging van deze begroeiingshorizont varieert van circa 60-110 cm -Mv en is over het algemeen slechts enkele centimeters dik. In sommige gevallen bevindt zich onder deze begroeiingshorizont nog een restveenlaagje (Kleinsman e.a., 1975).

Concept

Actueel Hoogtebestand Nederland

De analyse van het AHN heeft voor de historisch-geografische waardenkaart geen aanvullende informatie opgeleverd (figuur 5). De onderliggende inversierug is wel goed te zien op het AHN. Mogelijk is de inversierug beter te begrenzen door het AHN te vergelijken met de ondergrondkaart van de bodemkaart Schagerkogge. Het in kaart brengen van dit afgedekte paleolandschap is van belang bij het opstellen van de verwachtingskaart voor de oudere archeologische perioden. Voor het vervaardigen van de historisch-geografische kaart is dit dan ook niet uitgevoerd. Op het AHN zijn tevens de dijkringen met daarbinnen het land met een (dik) middeleeuws kleidek als verhogingen in het landschap goed zichtbaar. De voorheen hoger liggende omringende wadplaten zijn juist gezakt en liggen relatief laag. Daarnaast zijn de individuele kleiterpen goed te herkennen.

4.3 Archeologie

De gemeente Schagen heeft een zeer rijk bodemarchief. Voor een overzicht van de bewoningsgeschiedenis van West-Friesland in het algemeen en Schagen in het bijzonder wordt verwezen naar hoofdstuk 2 van de Beleidsnota Cultuurhistorie Gemeente Schagen (Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2008). De bewoning in de Late Middeleeuwen vond plaats op terpen die in het onderzoeksgebied soms aan ‘elkaar’ groeiden tot dijken (figuur 6). De bewoning uit de Late IJzertijd, Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen bevindt zich over het algemeen op een diepte variërend van 60 tot 100

cm -Mv. Het bewoningsniveau uit deze perioden is afgedekt met een middeleeuws kleidek. Bewoning vond waarschijnlijk plaats op het veen, dat nu grotendeels verdwenen is (Rietkerk, 2009).

Verspreid door de gemeente liggen 79 archeologische monumenten (AMK-terreinen). Verder zijn archeologische 179 waarnemingen bekend. Voor de verwachtingskaart zijn de in ARCHIS geregistreerde onderzoeken betrokken, dit betrof 55 onderzoeken (tabel 2). Tevens heeft de AWS informatie aangeleverd over onderzoeken die niet in ARCHIS zijn geregistreerd.

onderzoeksgegevens	aantal
AMK-terreinen	71
waarnemingen (ARCHIS)	179
vondstmeldingen (ARCHIS)	1
onderzoeksmeldingen (ARCHIS)	66
amateurgegevens vondstmeldingen (AWS)	196
amateurgegevens onderzoeksmeldingen (AWS)	55

Tabel 2. Archeologische gegevens beschikbaar voor de gemeente Schagen.

Concept

AMK-terreinen

Binnen de gemeente liggen 71 archeologische monumenten (AMK-terreinen), in bijlage 2 zijn alle AMK-terreinen vermeld. De terreinen omvatten archeologische waarden uit de perioden vanaf de Late IJzertijd tot en met de Nieuwe tijd.

Aan de AMK-terreinen is, door toetsing aan door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gehanteerde criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, contextwaarde) een archeologische waarde toegekend (tabel 3). De AMK-terreinen in de gemeente Schagen zijn onderverdeeld in drie categorieën:

- terreinen van zeer hoge archeologische waarde (beschermd en niet-beschermd);
- terreinen van hoge archeologische waarde;
- terreinen van archeologische waarde.

Terreinen van zeer hoge archeologische waarde (beschermde en niet-beschermde monumenten)

Dit zijn terreinen van oudheidkundige betekenis die op grond van door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gehanteerde criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, contextwaarde) zijn aangewezen als behoudenswaardig. Een gedeelte hiervan is reeds beschermd ex artikel 6 (of 4) van de Monumentenwet 1988 (Monumentenwet 1988). Voor deze terreinen geldt dat voorgenomen ingrepen/werkzaamheden vergunningplichtig zijn.

In de gemeente Schagen liggen 21 terreinen van zeer hoge archeologische waarde, waarvan 12 terreinen beschermd zijn in het kader van de Monumentenwet 1988 (tabel 3, bijlage 2, kaartbijlage 1).

Terreinen van hoge archeologische waarde

Dit zijn terreinen van oudheidkundige betekenis die op grond van de door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gehanteerde criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, contextwaarde) zijn aangewezen

als behoudenswaardig. Deze terreinen scoren lager op de criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, contextwaarde) dan de terreinen van zeer hoge archeologische waarde. In een aantal gevallen kon de exacte kwaliteit en omvang van het terrein nog niet worden bepaald. Wel is duidelijk dat er sprake is van een terrein van hoge archeologische waarde. Op grond van vervolgonderzoek kan een dergelijk terrein alsnog bij de hogere categorie ingedeeld worden. Een aantal terreinen kan geselecteerd worden met de bedoeling deze voor te dragen voor bescherming ex art. 3, teneinde een wettelijke bescherming te verkrijgen ex artikel 6 van de Monumentenwet 1988.
In de gemeente Schagen liggen 31 terreinen van hoge archeologische waarde (tabel 3, bijlage 2, kaartbijlage 1).

waarde	aantal
terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd	12
terrein van zeer hoge archeologische waarde	9
terrein van hoge archeologische waarde	31
terrein van archeologische waarde	19
totaal	71

Tabel 3. AMK-terreinen in de gemeente Schagen met de toegekende status.

Concept

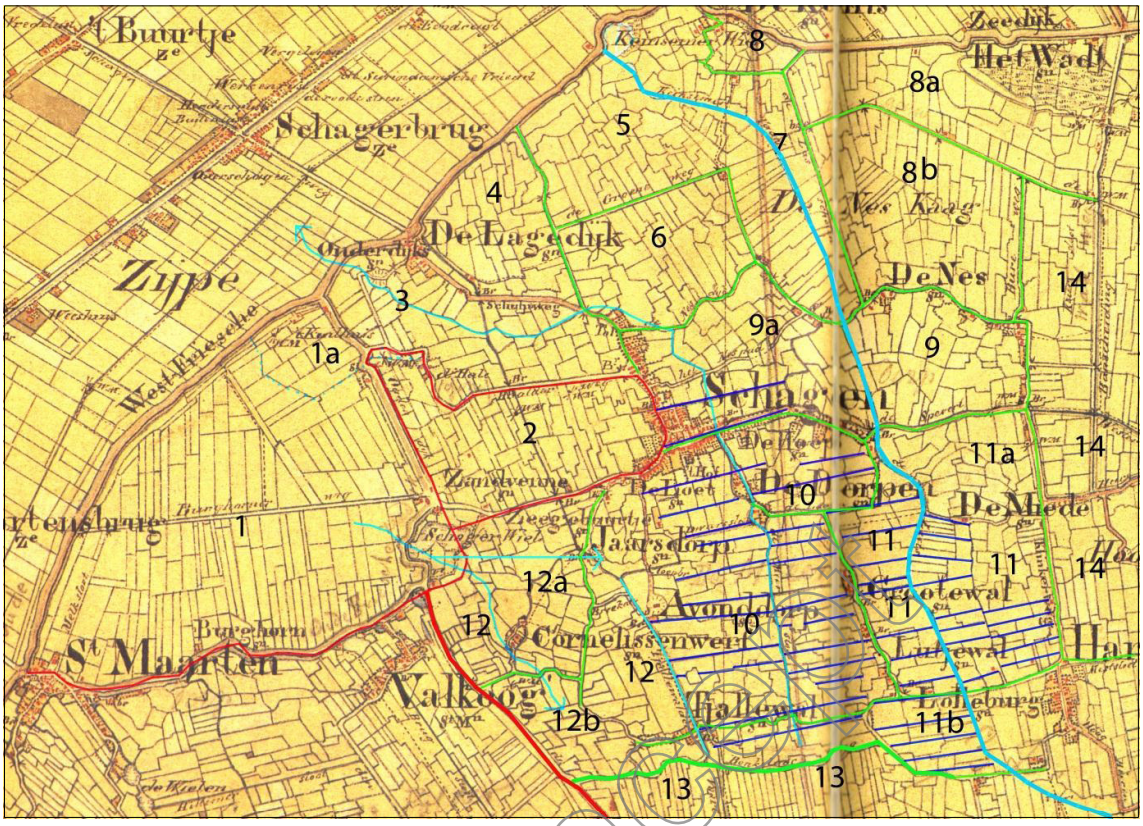
Archeologische vindplaatsen

Ten behoeve van het vervaardigen van de archeologische verwachtingskaart zijn de archeologische gegevens uit de gemeente Schagen geïnventariseerd (peildatum 20-04-2010). De verzamelde archeologische gegevens zijn afkomstig uit het ARCHeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort, archeologische waarnemingen door amateurarcheologen, opgravingen, proefsleuven en/of booronderzoek uitgevoerd door de Archeologische Werkgroep Schagen (AWS) en diverse bedrijven (voor zover nog niet in ARCHIS opgenomen). Uiteindelijk is een catalogus van vindplaatsen vervaardigd, waarin de verschillende vindplaatsen een RAAP-nummering hebben gekregen (bijlage 1). Op basis van de gedigitaliseerde bodemkaart (Kleinsman e.a., 1975) is daar waar mogelijk de bodemeenheid waarin de betreffende vindplaats ligt, toegevoegd aan de catalogus. De op de kaart en in de tekst gebruikte nummers verwijzen naar deze catalogus. Veel puntwaarnemingen in ARCHIS hebben betrekking op een groter oppervlak. Hiertoe is een onderzoeksdatabase toegevoegd (bijlage 3).

Voorbeeld van een vindplaats gerelateerd aan bodemeenheid Mn58:
Vindplaats 19 aan de Haringhuizerweg; terp/nederzetting uit de Romeinse tijd aangetroffen binnen bodemeenheid Mn58 (AWS onderzoeksnummer 451A). Vindplaats 19 bevindt zich binnen Monumentnummer 1742, een terrein van zeer hoge archeologische waarde met nederzettingssporen uit de IJZ-ROM en huisterpen uit de LME.

Onderzoeken

De catalogus van onderzoeken (bijlage 3) is een combinatie van onderzoeken die zijn aangemeld in de landelijke database ARCHIS en de onderzoeken die zijn uitgevoerd/geïnventariseerd door de

Figuur 7. Gebiedsindeling historische verkavelingspatronen geprojecteerd op een uitsnede van de Historische Atlas Noord-Holland (afbeelding van Frans Diederik).

Archeologische Werkgroep Schagen (AWS). Op basis van het kaartmateriaal dat is aangeleverd door de AWS (de heer F. Diederik) zijn onderzoeksgebieden van de AWS toegevoegd of samengevoegd met in ARCHIS vermelde onderzoeken. Van een groot deel van de AWS-onderzoeken is alleen het AWS-onderzoeksnummer en de begrenzing vermeld. De overige gegevens kunnen in een later stadium in de database worden ingevoerd. Daar waar mogelijk is vermeld in welke fase van de AMZ-cyclus het onderzoek zich bevindt evenals de diepte van aangetroffen archeologische niveaus.

IKAW van de gemeente Schagen

De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) vormt vooralsnog de enige vlakdekkende archeologische verwachtingskaart van de gemeente Schagen. Aan de basis van de IKAW ligt de geomorfologische kaart (schaal 1:50.000). De IKAW is bedoeld (en geschikt) voor het bieden van een globaal archeologisch verwachtingsbeeld van de gemeente op een kleine schaal. De IKAW is echter niet geschikt voor het verkrijgen van een meer gedetailleerd en genuanceerd beeld van de archeologische verwachting. De IKAW mag feitelijk alleen op de schaal 1:50.000 worden gehanteerd terwijl in de praktijk veel meer behoefte is aan een grootschaliger kaart, zeker wanneer het gaat om kleinere onderzoeksgebieden.

Concept

4.4 Historische geografie

Ten behoeve van de Beleidsnota Cultuurhistorie is door Cultureel Erfgoed Noord-Holland een historisch-geografische catalogus vervaardigd. Deze is grotendeels gelijk aan de historisch-geografische kaartlaag van de Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Noord-Holland. In het kader van het huidige project is uitgegaan van deze bestaande informatie. In bijlage 4 staan de historisch-geografische elementen opgesomd, waarbij zo mogelijk de koppeling is gemaakt tussen de SCHA-code en de WFR-code. De historisch-geografische elementen zijn weergegeven op kaartbijlage 2.

Verkavelingspatronen
In de polders binnen de gemeente Schagen is de historisch-geografische ontwikkeling nog grotendeels te achterhalen op basis van de bedijkingen en verkavelingen. De grootschalige ruilverkavelingen die vorige eeuw ook in de gemeente Schagen hebben plaatsgevonden, waren hier voornamelijk gericht op schaalvergroting van de kavels. Algemene verkavelingspatronen zijn hierdoor grotendeels zichtbaar gebleven (Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2008). De grootste wijzigingen hebben plaatsgevonden in de polder Neskaag. In de beleidsnota is aan de verschillende polders een cultuurhistorische waarde toegekend (zie Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2008).
Ten behoeve van de bescherming van dit historische landschap binnen de gemeente Schagen is door de heer Frans Diederik voor de verschillende polders een inventarisatie van de betreffende verkavelingen opgesteld. Op figuur 7 is de hierbij gehanteerde gebiedsnummering afgebeeld. De belangrijkste afwateringen en bedijkingen binnen de polders zijn weergegeven op kaartbijlage 2. Uit oogpunt van het behoud van cultuurhistorische elementen dienen deze verkavelingspatronen zoveel mogelijk gehandhaafd en dus zichtbaar te blijven in het landschap.

Concept

Historisch landschap per deelgebied
(aangepast naar een bijdrage van de heer F. Diederik)

Burghornerpolder (gebied 1 en 1a)
Karakteristiek voor de Burghornerpolder (gebied 1) is de strokenverkaveling uit de 15e eeuw vanuit de Burghornerweg (SCHA143G) naar het zuiden en noorden toe. Oorspronkelijk was de polder vanaf de 11e eeuw met kleine dijkjes ingedeeld, waarbij de verkaveling zuidoost-noordwest georiënteerd was. Dit is echter niet meer te zien, omdat de polder verloren is gegaan na overstromingen aan het eind van de 12e eeuw. Tussen 1456 en 1460 is de polder weer aangedijkt en de 15e-eeuwse inrichting is nog redelijk zichtbaar in het huidige landschap. In de gemeentelijke beleidsnota wordt geadviseerd in deze polder de richting van de verkaveling te handhaven (Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2008). Dit houdt volgens de nota in dat in de lengterichting de percelen langer moeten blijven dan in de breedterichting.

Het noordoostelijk deel van de Burghornerpolder (gebied 1a) kent een afwijkende verkaveling. Waarschijnlijk is dit deel van de polder na de overstroming in de 12e eeuw vrij snel droog komen liggen. Tot voor kort waren delen van de sloot of geul er omheen goed te herkennen.

Waldervaart (gebied 2)
Gelijktijdig met de Burghornerpolder is de polder Waldervaart eind 12e eeuw overstroomd, waarbij ook de kerk van Schagen ten onderging. Aan de noordzijde is de Waldervaart vervolgens weer snel bedijkt door de aanleg van de Noord en Halerweg, aan de zuidzijde door de Menisweg. Uiteindelijk is de polder afgedamd door de Oude Dijk en met strokenverkaveling in noord-zuid richting ingericht. Waarschijnlijk was er een centrale sloot west-oost voor de ontwatering. Tegenwoordig is het grootste deel van deze polder bebouwd en is de oorspronkelijke verkaveling niet meer zichtbaar. Slechts de noordwestelijke punt wordt nog gekenmerkt door een open landschap.

De Hale (gebied 3)
Dit betreft een restgebied na de overstroming aan het eind van de 12e eeuw. Aan de noordoostzijde wordt dit gebied door de Lagedijk (inlaagdijk) beschermd. Centraal door het gebied loopt een restant van een oude geul die waarschijnlijk teruggaat op een veenriviertje en getijdengeul; de huidige Tjallewallervaart (SCHA140G). De verkaveling is deels nog herkenbaar als een veerverkaveling die de oude stroomrichting aangeeft.

Delen van polder Nescaeg westzijde (gebieden 4, 5 en 6)
Na de overstromingen in de 12e eeuw lagen deze gebieden in eerste instantie buitendijks. Gebied 4 werd beschermd voor water uit het oosten door de Trapweg en kende een onregelmatige verkaveling. Kort na het jaar 1200 is gebied 6 als nes verkaveld en afgesloten met de Groene Weg, die op de historische atlas zichtbaar is (figuur 7). De strokenverkaveling was noord-zuid georiënteerd. Gebied 5 zal kort hierna zijn ingericht. De westzijde vertoont namelijk eveneens een zuid-noord verkaveling, maar het deel het dichtst bij de Keinsmervaart (SCHA141G) is ingericht met onregelmatige blokverkaveling. Mogelijk maakte dit polderdeel voor de overstromingen deel uit van de banne Kinloson ten noorden.

Door bebouwing en ontwikkelingen uit het recente verleden zijn de verkavelingepatronen in grote delen van deze gebieden verdwenen. Gebied 6 is volledig bebouwd. Slechts in het noordoostelijke deel van gebied 4 is de onregelmatige verkaveling herkenbaar. Het strokenpatroon in het zuidwestelijk deel van gebied 5 en de onregelmatige blokken rondom de Keinsmervaart zijn eveneens nog herkenbaar in het huidige landschap.

Deel van polder Nescaeg westzijde (gebied 7)
Dit moerassige stuk werd ‘Keinsmerweel’ genoemd en is in 1460 ontwaterd en ingericht met een regelmatige strokenverkaveling aan weerszijden van de Keinsmervaart. De verkavelingsrichting is nog herkenbaar. In het oosten wordt het gebied afgeschermd door de Lasschoten, die de scheiding tussen Nesceag west- en oostzijde vormt.

Deel van polder Nescaeg westzijde (gebied 8)
Gebied 8 betreft het gebied aangeduid als *Keins* en is een overblijfsel van een oude banne met de naam *(Wester)Kinloson*. Op de Keins bevindt zich waarschijnlijk de oude parochiekerk onder boerderij Hoeve Keins (SCHA046G). Na de overstromingen in de 12e eeuw werd het gebied ingericht met een onregelmatige blokverkaveling. Deze landindeling is echter nu niet meer te herkennen.

Concept

Deel van polder Nescaeg oostzijde (gebieden 8a en 8b)
De inrichting van de polder Neskaag was in de Late Middeleeuwen waarschijnlijk gebaseerd op de oorspronkelijke, overstroomde, verkaveling; strokenverkaveling in zuid-noordrichting. De aangeslibde kaag van gebied 8b kon als eerste worden ingericht. Hier zijn in het huidige landschap aan de zuidzijde nog enkele sloten op hoogtelijnen herkenbaar, daterend van vóór de bedijking door de Westfriese Omringdijk. Door het gebied loopt de Gouw, die tegelijk vaarweg en kade was. Of deze gouw ooit een bewoningsas is geweest is nog onbekend. Het gebied 8a noordelijk hiervan wordt nu "*'t Wad*" genoemd en heeft een zeer onregelmatige blokverkaveling gehad vanwege de lage ligging. Het wad is deels in de 17e eeuw drooggemaakt en deels altijd moerasbos gebleven. Nu is het in gebruik als natuurreservaat.

Polder De Nes (gebieden 9 en 9a)
De Leets (SCHA137G) vormde een oude getijdengeul/veenrivier die oorspronkelijk door de Snevert werd afgedamd, later verderop door de Nesdijk. De Meersloot werd door de Hoogzijde afgedamd. Het gehele gebied ten noorden van de Hoogzijde, Hoep en Snevert is kortstondig een buitendijkse nes geweest. De verkaveling vanaf de Snevert kende een waaiervorm. Door de sloten die werden aangelegd op hoogtelijnen kreeg de verkaveling een onregelmatig karakter. Het meest oostelijke deel is waarschijnlijk niet overstroomd en vertoont een zwaar aangetaste oost-westverkaveling. Door de uitbreiding van Schagen is gebied 9 volledig bebouwd geraakt.

Polder Schagen en polder De Meer (gebieden 10, 11, 11a en 11b)
Samen met de Oude Kaag zijn dit de enige gebieden binnen de gemeentegrenzen waar de oorspronkelijke vroegmiddeleeuwse west-oost georiënteerde verkaveling nog goed is te herkennen. Ook de ontwikkeling van west naar oost met de Waldervaart als ontginningsbasis, de Meersloot als gekanaliseerd oorspronkelijk water, de Grotewallerweg als 'clesie', de afsluiting van het verkavelingsblok, is hier te volgen. In het blok dat door de Leets (SCHA137G) werd ontwaterd vormde de Lutjewallerweg de afsluiting. De Leets heeft tijdens de overstromingen zeewater gevoerd tot ver in het zuiden, waar de Muggenburgerweg en de Haringhuizerweg respectievelijk de eerste en tweede afdamming van de Leets zijn geweest, gevolgd door de Snevert (figuur 4) en de Nesdijk. De verkaveling van gebied 11 is duidelijk gericht op de Leets, maar volgt ook hoogtelijnen, waardoor nu een onregelmatig beeld is ontstaan. Het noordelijk deel 11a is zeer laag gelegen en is onregelmatig ingericht. Het oostelijk deel 11b lijkt een afwijkende inrichting te hebben, maar dit zou een laat verschijnsel kunnen zijn dat pas is ontstaan nadat Haringhuizen een zelfstandige banne werd. De recente uitbreidingswijken in de gebieden hebben de verkavelingen in die delen nagenoeg onzichtbaar gemaakt. De patronen die nog wel herkenbaar zijn, hebben een zeer hoge cultuurhistorische waarde.

Polder Cornelis Caeg en polder ten westen van de Tjallewallervaart (gebieden 12, 12a en 12b)
Waarschijnlijk zijn deze gebieden in de 12e en 13e eeuw herhaaldelijk ondergelopen en is hier nauwelijks sprake van een oorspronkelijke verkavelingsrichting. Gelet op het feit dat de bewoning zich van west naar oost heeft ontwikkeld, zou de Bonkelaarsdijk een ontginningsas in dezelfde lijn als Tjallewallervaart, Meersloot en Grotewallerweg kunnen zijn geweest, waardoor een west-oost inrichting mogelijk de oorspronkelijke was. Door het gebied lopen nu de contouren van een inbraak

Concept

die twee dijkjes die er blijkbaar al waren, heeft doorgebroken (twee herkenbare wielen: SCHA131G en SCHA132G). De op een hoogtelijn gelegen contour is goed in het landschap te herkennen en vormt met de wielen een geheel.

Slikvenpolder (gebied 13)
Dit gebied betreft land dat is overstroomd vanuit het zuiden door de Witsmeer. Waarschijnlijk is het gebied in de 13e eeuw met een regelmatige strokenverkaveling (opnieuw) ingericht. In de noord-oosthoek net buiten de gemeentegrenzen bevindt zich een aantal percelen die wellicht nooit zijn overstroomd, of al zeer snel na de overstromingen zijn ingericht; de zogenaamde Vennikerlanden. De contour van dit gebied is goed herkenbaar.

Polder aan de Banscheiding (gebied 14)
Dit is de oude grensstrook (Wijzend) met een oostelijk van Schagen en Kinloson gelegen banne. De inrichting is waarschijnlijk van vrij late datum en valt niet goed meer te reconstrueren. In het huidige landschap is de verkaveling zichtbaar als vrij regelmatige blokken.

Concept

Literatuur

Deeben, J.H.C. (red.), 2008. De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), derde generatie *Rapportage Archeologische Monumentenzorg* 155*.* Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort (info: www.cultureelerfgoed.nl).

Diederik, F., 1985. Tien jaar archeologisch onderzoek in Schagen en omgeving. *Westerheem* 34: 198-219.

Diederik, F., 1994. *Jaarverslag AWN-werkgroep Schagen* 1993: 18-19.

Diederik, F., 1995. *Jaarverslag AWN-werkgroep Schagen* 1994.

Diederik, F., 2009. Nieuwe kaarten bij de Beleidsnota Cultuurhistorie Schagen: Actueel, digitaal, gedetailleerd. Plan van Aanpak. 'Archeocultura' *rapport* 101. Schagen.

Gerrets, D.A. & A.H. Schutte, 2003. Schagen plangebied De Hoep Noord*. ADC-rapport* 179. Archeologisch Diensten Centrum, Bunschoten.

Haakmeester, K.J. & M. Visser-Poldervaart, 2008. Beleidsnota Cultuurhistorie Schagen 2009. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 104. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

Haartsen, A. & J. Lenten, 2001. *Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland. De cultuurhistorie van West-Friesland.* Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Hagers, J.-K.A., 1994. Archeologische kroniek van Holland over 1993, I Noord-Holland. Schagen, Hoep-Zuid. *Holland* 26: 382.

Hagers, J.-K.A., 1995. Archeologische kroniek van Holland over 1994, I Noord-Holland. Schagen, Hoep-Zuid. *Holland* 27: 324-325.

Kleinsman, W.B., G. Stoffelsen & J.A. van den Hurk, 1975*. Ruilverkavelingsgebied Schagerkogge. Bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid (bodemkaart schaal 1:15.000).* Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Lange, S., 2003. Sporen in de klei. Opgraving langs 'de Snevert', op de locatie van de toekomstige fietstunnel bij 'de Hoep', gemeente Schagen. *AAC-rapport* 17. AAC-projectenbureau, Amsterdam.

Lil, R. van, 2005. Schagen, Provinciale weg (Nes-Noord); een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van boringen. *ADC-rapport* 431. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.

Pater, de B.C. & B. Schoenmaker (red.), 2005. *Grote atlas van Nederland 1930-1950.* Uitgeverij Asia Maior/Atlas Maior, Zierikzee.

Provincie Noord-Holland, 1994. *Monumenten Inventarisatie Project Noord-Holland: gemeentebeschrijving Schagen*. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2006. *Beleidskader landschap en cultuurhistorie Noord-Holland*. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Rietkerk, M, 2009. Plangebied Schagen-centrum, gemeente Schagen; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-notitie* 3244. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Rooij, M. de, 1998. Gemeente Schagen, plangebied Nes-Hoep; een archeologische kartering en waardering. *RAAP-rapport* 322. Stichting RAAP, Amsterdam.

Schermer, A., 1977. Schagen - Haringhuizerweg. Vondsten uit oud-Friese tijden en de Late Middeleeuwen. *Westfriesland Oud en Nieuw*: 244-250.

Concept

Soonius, C.M. & D. Bekius, 2008. Onderzoeksgebied provinciale weg N241, traject Schagen-Verlaat, gemeenten Schagen, Niedorp en Heerhugowaard; archeologisch, historisch-geografisch en architectuurhistorisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-rapport* 1616. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Soonius, C.M., 2002. Plangebied Hoep-Noord, gemeente Schagen: twee Programma's van Eisen. *RAAP-notitie* 131. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Soonius, C.M., 2003. Plangebied Hoep-Noord: archeologisch monument 14D-011; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-notitie* 309. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Uitgeverij Canaletto, 1980. *Kaartboek uitwaterende sluizen in Kennemerland en West-Friesland 1745*. Heruitgave Canaletto, Alphen aan den Rijn.

Uitgeverij Canaletto, 1990. *Jacob Aertsz. Colom's Kaart van Holland 1681.* Heruitgave Canaletto, Alphen aan den Rijn.

Uitgeverij ROBAS Producties, 1990. *Historische atlas Noord-Holland. Chromotopografische kaart des Rijks*, schaal 1:25.000. ROBAS Producties, Den Ilp.

VVK stedenbouw en architectuur bv, 2002. *Bestemmingsplan Hoep-Noord*. VVK architectuur en stedenbouw bv, Amsterdam.

Waldus, W.,2006**.** Schagen Nes Noord IVO3. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven. *AD- rapport* 573. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.

Wit, G. de & A. Sloos, 2008. De interpretatie van archeologische waarnemingen in Archis. Een concept voor een nieuwe set complextypen. *Rapportage Archeologische Monumentenzorg 165*. Rijksdienst voor archeologie, cultuurlandschap en monumenten, Amersfoort.

Wolters-Noordhoff Atlasprodukties, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas Noord-Holland 1849-1859, schaal 1:25.000.* Wolters-Noordhoff Atlasprodukties, Groningen.

Concept

Gebruikte afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische MonumentenKaart
ARCHIS	ARCHeologisch Informatie Systeem
CHS	Cultuurhistorische HoofdStructuur
CMA	Centraal Monumenten Archief
DINO	Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond
GHG	Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand
GLG	Gemiddeld Laagste Grondwaterstand
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KLIC	Kabels en Leidingen Informatie Centrum
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
NITG	Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen
OAT	Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel
PvE	Programma van Eisen
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
TNO	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek

Concept

Verklarende woordenlijst

banne
Rechtsgebied.

geul
Brede en diep uitgeslepen aan- en afvoerwegen van de eb- en vloedstroom in een waddengebied.

horizont
Een bodemlaag waarin zich bepaalde bodemkundige processen afspelen.

inversie (van reliëf)
Verschijnsel waarbij relatief hoog (laag) gelegen gebieden door geologische of fysische processen laag (hoog) komen te liggen.

nes
Landtong in nauwe zin of een stuk buitendijks gelegen land in ruime zin, dat vroeger veel gebruikt werd in Nederland.

terp
Door de mens opgeworpen woon- en vluchtheuvel.

veen
Geheel of grotendeels uit enigszins ingekoolde, maar nauwelijks vergane plantenresten opgebouwde afzetting.

Overzicht van figuren, tabellen en (kaart-) bijlagen

Figuur 1. Luchtfoto van de gemeente Schagen met grondgebruik; inzet: ligging in Noord-Holland (rood).
Figuur 2. Paleogeografische ontwikkeling van de omgeving van de gemeente Schagen tot circa 1200 voor Chr. (naar De Mulder & Bosch, 1982).
Figuur 3. Paleogeografische ontwikkeling van de gemeente Schagen en omgeving (naar Molenaar e.a., 2009).
Figuur 4. Detailvoorbeeld van de kadastrale minuut uit de periode 1811 - 1832 (uit Rietkerk, 2009).
Figuur 5. Actueel Hoogtebestand Nederland voor de gemeente Schagen met archeologische vindplaatsen.
Figuur 6. De huidige topografie en (vermoede) oude waterlopen (blauw) geprojecteerd op een tekening van dijken en terpen in Schagen, 1100 - 1250 na Chr. (tekening Frans Diederik).
Figuur 7. Gebiedsindeling historische verkavelingspatronen geprojecteerd op een uitsnede van de Historische Atlas Noord-Holland (afbeelding van Frans Diederik).

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.
Tabel 2. Archeologische gegevens beschikbaar voor de gemeente Schagen.
Tabel 3. AMK-terreinen in de gemeente Schagen met de toegekende status.

Bijlage 1. Catalogus van archeologische vindplaatsen.
Bijlage 2. Catalogus van archeologische monumenten.
Bijlage 3. Catalogus van archeologische onderzoeksgebieden.
Bijlage 4. Catalogus van historisch-geografische waarden.

Kaartbijlage 1. Overzicht van bekende vindplaatsen, AMK-terreinen en onderzoeken.
Kaartbijlage 2. Overzicht van historisch-geografische elementen.

Concept

Bijlage 1:Catalogus van archeologische vindplaatsen

De vindplaatsencatalogus staat op de bijgeleverde cd-rom.

In de catalogus zijn de resultaten van de archeologische inventarisatie opgenomen (peildatum 20-04-2010). De vindplaatsen zijn met de bijbehorende RAAP-catalogusnummers (nummers 1 t/m 179) op kaartbijlage 1 opgenomen. De catalogus bevat de volgende rubrieken:

RAAP-catalogusnummer: betreft een voor het plangebied uniek volgnummer dat verwijst naar archeologische vindplaatsen op de kaartbijlagen.
ARCHIS-waarnemingsnummer: indien de vindplaats in het kader van een in ARCHIS aangemelde waarneming is aangetroffen, wordt hier het waarnemingsnummer vermeld.
AWS-nummer: indien relevant wordt hier het vindplaatsnummer van de Archeologische Werkgroep Schagen (AWS) vermeld.
Toponiem: een toponiem is vermeld indien bekend of relevant.
Plaats: betreft de plaats/het buurtschap waarin de vindplaats ligt.
RD-coördinaten: betreft de RD-coördinaten (X en Y) van ongeveer het centrum van de vindplaats.
ARCHIS-onderzoekmeldingsnummer: indien de vindplaats in het kader van een in ARCHIS aangemeld onderzoek is aangetroffen, wordt hier het onderzoeksmeldingsnummer vermeld; is de CIS-code.
AMK-nummer: indien de vindplaats binnen een AMK-terrein ligt, wordt hier het monumentnummer vermeld.
Overige codes: betreffen de codes van niet gemelde vindplaatsen van bijvoorbeeld de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland.
Verwerving: betreft de omstandigheden waaronder/werkzaamheden waarbij de waarnemingen zijn gedaan (archeologisch: als onderdeel van archeologisch onderzoek).
Datum: betreft de datum waarop de vondsten/vindplaats zijn aangemeld bij de ARCHIS.
Bodemtype: betreft het bodemtype ter hoogte van de vindplaats (indien bekend).
Complextype: betreft de vermoedelijke aard van de vindplaats (indien bekend).
Datering: begin- en einddatering van het betreffende vindplaatscomplex.
Toelichting: geeft een korte beschrijving van vondsten op de vindplaats
Literatuur: verwijzing naar de bron van waaruit de gegevens betreffende de vindplaats zijn overgenomen dan wel de literatuur waarin de vindplaats wordt vermeld of besproken.

Concept

Bijlage 2: Catalogus van archeologische monumenten

De monumentencatalogus staat op de bijgeleverde cd-rom.

Toelichting
In de monumentencatalogus zijn de resultaten van de archeologische inventarisatie met betrekking tot terreinen met een archeologische status opgenomen (peildatum 20-04-2010). De monumenten zijn met de bijbehorende monumentnummers op kaartbijlage 1 opgenomen. Ten behoeve van de koppeling met de Beleidsnota Cultuurhistorie gemeente Schagen en de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland zijn indien bekend ook de SCHA-code en de CHW-code opgenomen. De catalogus bevat de volgende rubrieken:

Monumentnummer: uniek AMK-nummer van een archeologisch terrein met de status (zie § 3.1).
SCHA-code: betreft de codering gehanteerd in de Beleidsnota Cultuurhistorie gemeente Schagen (Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2008: bijlage E). De geïnventariseerde waarden hebben een SCHA-volgnummer gekregen met een letter *A* (SCHA_A) voor archeologie en *G* (SCHA_G) voor historische geografie.
WFR-code: betreft de codering van de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland. Indien het archeologische monument ook op de provinciale waardenkaart voorkomt, wordt hier de bijbehorende WFR-code vermeld.
Toponiem: een toponiem is vermeld indien bekend of relevant
Plaats: betreft de plaats/ het buurtschap waarin de vindplaats ligt.
RD-coördinaten: betreft de RD-coördinaten (X en Y) van ongeveer het centrum van de vindplaats.
Complex: betreft de (vermoedelijke) aard van het archeologisch monument
Datering: dit betreft, indien bekend, de begin- en einddatering van het desbetreffende archeologisch monument.
Kaartblad en code: vormen samen de CMA-code (het nummer waaronder de papieren gegevens van een archeologisch terrein zijn gearchiveerd in het Centraal Monumenten Archief [CMA] van de toenmalige ROB
Het nummer bestaat uit het kaartbladnummer van de topografische kaart schaal 1:25.000, gevolgd door een volgnummer.
Diepte: betreft de diepteligging in cm ten opzichte van maaiveld van de archeologische resten indien bekend.
Opmerkingen: indien relevant aanvullende informatie; bijvoorbeeld de codering van de Archeologische Werkgroep Schagen (AWS nr.).

Concept

Bijlage 3: Catalogus van archeologische onderzoeksgebieden

De catalogus van archeologische onderzoeksgebieden staat op de bijgeleverde cd-rom.

Toelichting
In de catalogus van archeologisch onderzochte terreinen zijn de resultaten van de inventarisatie van de gepubliceerde onderzoeken opgenomen (peildatum 20-04-2010). De onderzoeken zijn met de bijbehorende ARCHIS-onderzoekmeldingsnummers en de coderingen van de door amateurverenigingen uitgevoerde onderzoeken, weergegeven op kaartbijlage 1.

De catalogus bevat de volgende rubrieken:
Meldingsnummer: Uniek nummer van het aan- en afgemelde archeologische onderzoek zoals dat is ingevoerd in ARCHIS. Indien geen ARCHIS-codering voorhanden is, is de in de rapportage vermelde codering aangehouden.
AWS-onderzoeksnummer: Uniek nummer van het onderzoek dat door de AWS is uitgevoerd en niet in ARCHIS vermeld staat.
Toponiem: een toponiem is vermeld indien bekend of relevant
Plaats: betreft de plaats/het buurtschap waarin de vindplaats ligt.
Gemeente: de gemeente waarin de vindplaats ligt.
Aanleiding: reden voor het archeologisch onderzoek.
Uitvoerder: Bedrijf, vereniging of instantie die het onderzoek heeft uitgevoerd.
Onderzoekstype: aard van het onderzoek.
RD-coördinaten: betreft de centrumcoördinaten van het archeologisch onderzoek.
Datum aanvang: indien bekend.
Datum gereed: indien bekend.
n putten / n boringen: indien bekend het aantal aangelegde putten en /of boringen.
Uitvoerder: naam van de uitvoerder van het archeologisch onderzoek.
Bevoegd gezag:
Fase AMZ-cyclus: indien relevant wordt hier de fase waarin het onderzoek valt binnen de AMZ-cyclus vermeld.

Concept

Bijlage 4: Catalogus van historisch-geografische waarden

De catalogus van archeologische onderzoeksgebieden staat op de bijgeleverde cd-rom.

Toelichting
In deze catalogus zijn de historisch-geografische waarden uit de Beleidsnota Cultuurhistorie gemeente Schagen opgenomen. Om de koppeling met de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland te vereenvoudigen, is indien beschikbaar ook de CHW-code vermeld. De waarden zijn met de bijbehorende SCHA-code op kaartbijlage 2 opgenomen. De catalogus bevat de volgende rubrieken:

SCHA-code: betreft de codering en waarde gehanteerd in de Beleidsnota Cultuurhistorie gemeente Schagen (Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2008: bijlage E). De geïnventariseerde waarden hebben een SCHA-volgnummer gekregen met een letter *A* (SCHA_A) voor archeologie en *G* (SCHA_G) voor historische geografie.
WFR-code: betreft de codering van de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland. Indien de historisch-geografische waarden ook op de provinciale waardenkaart voorkomen, wordt hier de bijbehorende CHW-code vermeld.
Toponiem: een toponiem is vermeld indien bekend of relevant.
Typering: betreft de cultuurhistorische typering van het betreffende historisch-geografische element.
Ontstaan: indien bekend, de (globale) ontstaansperiode van het historisch-geografische element.
Waarde: de cultuurhistorische waarde van het historisch-geografische element zoals bepaald in de Beleidsnota Cultuurhistorie gemeente Schagen.
RD-coördinaten: betreft de RD-coördinaten (X en Y) van ongeveer het centrum van het historisch-geografische element.
Motivering: korte omschrijving van of toelichting op het historisch-geografische element.

Concept

Concept

Kaartbijlage 1

Gemeente Schagen

Overzicht van bekende vindplaatsen, AMK-terreinen en onderzoeken
RAAP-rapport 2594, kaartbijlage 1, schaal 1:10.000

legenda

bodemkundige eenheden

- bodems met dikker overstromingsdek (DIII dek)
  Vroegmiddeleeuws niveau waarschijnlijk dieper dan 50 cm -Mv
- woongrond

vindplaatsen

datering hoofdperiode

- Bronstijd
- IJzertijd
- Romeinse tijd
- Middeleeuwen (onbepaald)
- Vroege Middeleeuwen
- Late Middeleeuwen
- Nieuwe tijd
- 20 RAAP catalogusnummer

complextype (kleur geeft eindperiode aan)

- nederzetting
- huisplaats
- huisterp
- versterkt huis
- kasteel
- kerk
- stad
- kerkhof
- inhumatiegraf
- depot
- kleiwinning
- metaalbewerking
- economie onbepaald
- landbouw
- percelering/verkaveling
- akker/tuin
- losse vondst(en)
- dijk
- molen
- natuurlijke waterweg
- onbekend

onderzoeken

- grens onderzoek
- 020 onderzoeksmeldingsnummer ARCHIS
- 020 AWS onderzoeksnummer

AMK-terreinen

- zeer hoge archeologische waarde, beschermd
- zeer hoge archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- archeologische waarde
- 1778 monumentnummer

overig

- oude waterloop (naar Frans Diederik)
- vermoede oude waterloop (naar Frans Diederik)
- grens gemeente Schagen

RAAP
2013

N

0 100 200 300 400 500
m
1:10.000

KW15CH3_bl01_vp_bodem_amd.wor

Kaartbijlage 2

Gemeente Schagen

Overzicht van historisch-geografische elementen
RAAP-rapport 2594, kaartbijlage 2, schaal 1:10.000

legenda

verkaveling
- onregelmatige blokvormige verkaveling
- verkaveling en open landschap
- open landschap natuurterrein

waterstaatkundig
- omringdijk
- ringdijk
- dijk
- kanaal
- vaart
- afwatering binnen polders
- verdwenen afwatering binnen polders
- afwatering overig (kade-, wegsloten e.d.)
- verdwenen molen
- dijkdoorbraak (wiel)

bewoning
- terp
- kasteelterrein
- kerkterrein
- bewoningsconcentratie

infrastructuur
- tramtracé Schagen - Schagerbrug
- spoorlijn Alkmaar - Den Helder
- weg

overig
- bebouwd
- SCHG001 codering historisch-geografische elementen
- De Meer poldernamen
- gemeentegrens

RAAP 2013

Nescaeg westzijde
Nescaeg oostzijde
Polder aan de Banscheiding
De Hale
Burghorn
De Nes
Schagen
Polder ten westen van de Tjallewallervaart
De Meer
Cornelis Caeg
Slikvenpolder

N

0 100 200 300 400 500 m
1:10.000

KW15dng_k02_hoges_and.wor